

MA'NAVIYAT – INSON VA JAMIYAT HAYOTINING MA'NAVIY POYDEVORI

Qosimova Gulbahor Ibragimovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada ma'naviyat tushunchasining inson va jamiyat hayotidagi o'rni hamda uning ijtimoiy-madaniy taraqqiyotdagi ahamiyati yoritilgan. Ma'naviyatning shaxs kamolotiga, ijtimoiy muhitga va milliy qadriyatlar tizimiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil etiladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviyatini mustahkamlash yo'llari, davlat siyosatida ma'naviy tarbiyaning tutgan o'rni va an'anaviy qadriyatlarning zamonaviy hayotdagi roli haqida fikr yuritiladi. Maqola orqali ma'naviy tarbiyaning uzviyligini ta'minlovchi muhim jihatlar, ayniqsa, oila, ta'lim va jamoatchilikning vazifalari asoslanadi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, ma'rifat, milliy qadriyatlar, ma'naviy tarbiya, jamiyat, shaxs, yoshlar, globallashuv, mafkuraviy immunitet, axloq, O'zbekiston.

Ma'naviyat har qanday jamiyat hayotining ichki mohiyatini tashkil etuvchi, uni harakatga keltiruvchi, ma'rifiy, axloqiy va ruhiy kuchdir. Insoniyat tarixiy taraqqiyotining barcha bosqichlarida ma'naviyat shaxs kamoloti va jamiyat barqarorligining muhim omili bo'lib xizmat qilgan. Xususan, milliy o'zlikni anglash, qadriyatlar tizimini saqlash, fuqarolik ongini shakllantirish va ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashda ma'naviy me'yorlar va tamoyillarning tutgan o'rni beqiyosdir.

Bugungi globallashuv jarayonlari, axborot oqimining keskin ortishi, madaniyatlararo ta'sir va raqobat kuchaygan bir davrda milliy ma'naviyatni asrash va mustahkamlash har qachongidan ham dolzarb masalaga aylangan. Ayniqsa, yosh avlodni yot g'oyalar, buzg'unchi axborotlar, mafkuraviy tahdidlar ta'siridan himoya qilishda, ularning qalbida vatanparvarlik, yurtga sadoqat, ajdodlar merosiga hurmat kabi tuyg'ularni shakllantirishda ma'naviyatning ahamiyati benihoya katta.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, "Yangi O'zbekiston" g'oyasi negizida ham inson va jamiyat taraqqiyotini ma'naviy yuksaltirish asosiy ustuvorliklardan biri sifatida belgilab olingan. Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Ma'naviy taraqqiyotsiz – taraqqiyot bo'lmaydi" degan tamoyil bevosita bu boradagi strategik qarashlarning ifodasidir. Shu boisdan, bugungi kunning o'ta muhim masalalaridan biri — inson va jamiyat hayotining barcha sohalarida ma'naviy asoslarni mustahkamlash, milliy qadriyatlar va an'analarni saqlab qolish, ularni rivojlantirish orqali barkamol avlodni voyaga yetkazishdan iboratdir.

Mazkur maqolada ma'naviyatning ijtimoiy-falsafiy mohiyati, uning shaxs va jamiyat hayotidagi roli, zamonaviy taraqqiyot sharoitida ma'naviy qadriyatlarning ahamiyati hamda ma'naviy tarbiyaning yo'nalishlari tahlil etiladi. Shu bilan birga,

davlat siyosatida ma'naviy-ma'rifiy ishlarning tutgan o'rni, jamiyatdagi barqarorlik va birdamlikni ta'minlashdagi o'rni yoritiladi.

Ma'naviyat – bu inson qalbining ichki dunyosini, axloqiy me'yorlar va qadriyatlar tizimini belgilovchi, uni jamiyat a'zosi sifatida shakllantiruvchi kuchdir. U jamiyatning taraqqiyot darajasini, fuqarolar o'rtasidagi munosabatlar mazmunini, milliy o'zlikni va axloqiy muvozanatni belgilaydi. Insoniyat tarixi shuni ko'rsatadiki, har qanday davrda kuchli ma'naviyatga ega bo'lgan jamiyatlar mustahkam asoslarda rivojlanib kelgan, o'z ijtimoiy-iqtisodiy inshootlarini barpo etgan.

Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy siyosatning bosh maqsadi – yosh avlodni yuksak axloqiy fazilatlar asosida tarbiyalash, ularga tarixiy xotira, milliy g'urur, vatanparvarlik, iymon-e'tiqod kabi tamoyillarni singdirishdan iboratdir. “Yangi O'zbekiston” g'oyasi doirasida ma'naviy uyg'onish jarayonlari keng ko'lamda davom ettirilmoqda. Xususan, davlat rahbari tomonidan ilgari surilgan “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” tamoyili aynan ma'naviyatning ustuvorligini anglatadi.

Milliy ma'naviyatning asosiy tayanch nuqtasi – bu xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar, tili, dini, san'ati, madaniy merosi, etnik xotirasi va oila muhitidir. Ularni asrash va yosh avlodga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, zamonaviy dunyoda ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari orqali yot g'oyalar tezlik bilan tarqalayotgan bir paytda, yoshlarning ongini mustahkamlash, ularni mafkuraviy immunitetga ega shaxslar sifatida shakllantirish zarurati yanada oshdi.

Ma'naviyat – bu faqatgina diniy yoki madaniy qadriyatlar yig'indisi emas, balki hayotga, odamlar o'rtasidagi munosabatlarga, mehnatga, jamiyatga bo'lgan ijobiy munosabatlar tizimidir. Shuning uchun ma'naviy tarbiya tizimida ham maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, oliy ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari, madaniyat va san'at muassasalari, ijtimoiy tarmoqlar faol ishtirok etishi lozim.

Ta'kidlash joizki, O'zbekistonda ma'naviyat sohasida olib borilayotgan davlat siyosati samarali tizimga ega. Jumladan, “Ma'naviyat va ma'rifat” markazi, “Yuksalish” umummilliy harakati, Respublika Ma'naviyat targ'ibot markazi kabi muassasalar faoliyati milliy va umuminsoniy qadriyatlarni keng ommaga yetkazish, aholi ongini uyg'otish, yoshlarni ongli va irodali avlod etib tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va internet makonida ijobiy g'oyalarni ommalashtirish, ularni yoshlar ongiga singdirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va dasturlari asosida olib borilayotgan ishlar, xususan, “Yoshlar daftari”, “Yoshlar bilan ishlashning yangi tizimi” kabi tashabbuslar yoshlarning ma'naviy-

ma'rifiy hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, oila institutining ma'naviy poydevori sifatida mustahkamlanishi ham jamiyatning barqaror rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Oila – bu ma'naviyatning boshlang'ich maktabi bo'lib, unda bolaga axloqiy me'yorlar, odob-axloq, vatanparvarlik, mehr-oqibat, halollik, sabr-toqat kabi fazilatlar singdiriladi. Shu sababli ham oila va maktab o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali sog'lom muhit yaratish eng asosiy vazifalardan biri hisoblanadi.

Bugungi yoshlar – ertangi jamiyatning poydevori. Ularning qalbida milliy g'urur va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish orqali biz barqaror va kuchli davlat asoslarini yaratamiz. Shu nuqtayi nazardan, har bir fuqaroning ongli ravishda ma'naviyatli yashashi, o'zini jamiyatga daxldor deb his qilishi, milliy qadriyatlarga sadoqatli bo'lishi yuksak ijtimoiy madaniyatning ifodasidir.

Jamiyat taraqqiyotining mustahkam poydevori bu – kuchli ma'naviyatdir. Inson hayoti, jamiyatning barqarorligi, davlatning obro'-e'tibori bevosita ma'naviy qadriyatlarga asoslangan holda shakllanadi. Shu bois O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillaridan boshlab, ayniqsa, so'nggi yillarda ma'naviyatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Yurtboshimiz tomonidan ilgari surilgan “Yangi O'zbekiston – yangicha tafakkur, yangicha yondashuv” tamoyili doirasida yoshlarning ma'naviy kamoloti, ularda vatanparvarlik, ijtimoiy faollik, insonparvarlik, diniy bag'rikenglik, milliy g'urur kabi yuksak fazilatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Maqolada ma'naviyatning inson ongi va jamiyat hayotidagi o'rni keng tahlil qilindi. Ma'naviy tarbiya tizimining barcha bosqichlarida oilaning, ta'lim muassasalarining, ommaviy axborot vositalarining va fuqarolik jamiyati institutlarining roli ta'kidlandi. Xususan, yosh avlodni yot g'oyalardan asrash, ularni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash zamonaviy globallashuv sharoitida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ma'naviy yuksalish jarayonida har bir fuqaroning ongli ishtiroki, o'zini jamiyat hayotining faol subyekti sifatida his qilishi, Vatan taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shishga intilishi muhim omil hisoblanadi. Shu bois ma'naviyatga doir tashabbuslar, loyihalar va dasturlar faqat markaziy darajada emas, balki mahallalarda, oila doirasida, maktablarda va jamiyatning barcha qatlamlarida muntazam davom ettirilishi lozim.

Ma'naviyatga boy, axloqan yetuk, ruhiy barqaror shaxslar jamiyati – bu mustahkam poydevorli, taraqqiyotga yuz tutgan davlatning belgisidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O'zbekiston strategiyasi”. – Toshkent, 2021.
2. Karimov I.A. “Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent, “Ma'naviyat”, 2008.

3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023-yilgi tahrir.
4. “Ma’naviyat va ma’rifat” markazi materiallari. – www.ma'naviyat.uz
5. Tojiboyev S. “Ma’naviyat asoslari”. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
6. G'afurov I. “Axloq va ma’naviyat psixologiyasi”. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
7. Ruziev Sh. “Oila va ma’naviy tarbiya”. – Toshkent: Ma’naviyat, 2022.
8. BMTning “Barqaror rivojlanish maqsadlari” konsepsiyasi. – www.un.org
9. Xalilov M. “Tarbiya va ma’naviyat integratsiyasi”. – Samarqand, 2021.
10. Muxammad Yusuf. “Milliy g'urur va ma’naviyat”. – Toshkent, 2007.